

Rajko Đurić

**GRAMATIKA E RROMANE
ŠHIBAKI**

**ГРАМАТИКА
РОМСКОГ ЈЕЗИКА**

Naxhadipe pe rromani čhib
Превод на ромски

Alija Krasnići

OTKROVEŃE

Beograd, 2005.

SAIĆARIPE

ANGLUNOLAV 4

O LIL THAJ E FONOLOGIJA 10

O lil thaj e fonologija 12; Fonologija 14; E vokalura 14;
 E konsonante 16; E vuštenge 18; E dandenge-vuštenge 18;
 E dandenge 20; E čhibake 20; Anglatalajeske thaj palunetalajeske 22;
 E konsonante **h** thaj **x** 22; I konsonanta **j** 22; E konsonante **é** thaj **č** 24;
 E konsonante **d** thaj **dž** 26; E konsonante **k**, **kh** thaj **g** anglal **i**, **e** ja
 anglal prejotime vokalura 28; E konsonante **t**, **th** thaj **d** anglal e prejo-
 time vokalura 28; Phandipen e konsonantenge 30; E diftongura 32;
 Sandhi 32; E aver sikavipena 34; *I Afereza* 34; *I Apokopa* 34; *I Kon-*
trakcija 34; *I Proteza* 34; *I Metateza* 36; *I Epenteza* 36; *I Epiteza* 36;
 O akcento 36

MORFOLOGIJA 38

Morfologija 40; Artikulo 44; *O artikulo thaj i sarnavni* 48; *O artikulo thaj i pašnavni* 48; *O artikulo thaj i kernavni* 48; *O artikulo thaj o đindo* 48; *O artikulo thaj i prepozicija* 48; *Funkcie e činade artikuloske* 48; *Postpozitivesko artikulo* 48; *Bičhinado artikulo* 48; E navna 50; O ling, o đindo thaj o kazus 52; *I kategorija lingoski* 52; *I kategorija đindeski* 54; *I gramatikaki kategorija* 54; *I kategorija e kazuseski* 54; Džute e navnango 56; *Dženutne navna ja nava* 56; *Kethane navna* 56; *Keripaske navna* 56; *Apstraktnune navna* 56; *Kernavniske navna* 58; *Pašnavnenge navna* 58; E kazusa 60; *Singular* 62; *Plural* 64; E navna džuvlikane lingoske 68; *Paruvipen e navnango e muršikane lingoske* 74; *Paruvipen e navnango* 75; *A paruvni* 82; *I dujto paruvni ja paruvni E* 88; *Apstraktiveske navna* 100; *O trito paruvni ja paruvni O* 100; *Hamimi paruvni* 104; *Paruvipen e navnangi i džuvlikane lingoski* 112; *Deklinacia e navnangi i džuvlikane lingoski* 112; *Apstraktiske navna* 116; E sarnavna 118; *Dženutne sarnavna* 118; *Iripaske sarnavna* 122; *Therimaske sarnavna* 124; *Sikavimaske sarnavna* 124; *Ingarimaske phućimaske sarnavna* 126; *Phućimaske sarnavna* 126; *Bičhinade kethanimaske thaj negativimaske sarnavna* 126; E đindura 128; Đindo 128; *Rindoske đindura* 128; *Multiplikativnune đindura* 130; *Distributivnune đindura* 130; *Bičhinadune đindura* 130; *Ulavde đindura* 130; E pašnavna 130; *E original-*

САДРЖАЈ

УВОД 5

ПИСМО И ФОНОЛОГИЈА 11

Писмо и фонологија 13; Фонологија 15; Вокали 15;
 Конзонанти 17; Уснени 19; Зубно-уснени 19; Зубни 21;
 Језични 21; Предњонепчани и задњонепчани 23;
 Конзонанти h и x 23; Конзонант j 23; Конзонанти č и ć 25;
 Конзонанти đ и dž 27; Конзонанти k, kh и g испред i, e или
 испред прејотисаних вокала 29; Конзонанти t, th и d испред пре-
 јотисаних вокала 29; Повезивање конзонаната 31; Дифтонзи 33;
 Сандхи 33; Афереза 35; Ајокоја 35; Конџракија 35;
 Пројеза 35; Мејашеза 37; Ејенјеза 37; Ејшјеза 37;
 Акценат 37;

МОРФОЛОГИЈА 39

Морфологија 41; Члан 45; Члан и заменица 49; Члан и њригев 49;
 Члан и џлагол 49; Члан и број 49; Члан и њредлоџ 49;
 Функције одређеноџ члана 49; Посџјозиџивни члан 49; Неог-
 ређени члан 49; Именице 51; Род, број и падеж 53; Каџеџорија
 рода 53; Каџеџорија броја 55; Грамаџичка каџеџорија 55;
 Каџеџорија џадежа 55; Грамаџичка каџеџорија 55; Врсте
 именица 57; Власџиџиџе именице или имена 57; Заједничке
 именице 57; Градивне именице 57; Аџсџиракџине именице 57;
 Глаџолске именице 59; Придевске именице 59; Падежи 61;
 Синџулар 63; Плурал 65; Именице женског рода 69; Промена
 именица мушког рода 75; Промена именица 75; А џромена 83;
 Друџа џромена или џромена Е 89; Аџсџиракџивне именице 101;
 Тређа џромена или џромена О 101; Мешовиџа џромена 105;
 Промена именица женског рода 113; Деклинаџија именица
 женског рода 113; Апстрактне именице 117; Заменице 119;
 Личне заменице 119; Повраџне заменице 123; Присвојне
 заменице 125; Показне заменице 125; Односне заменице 127;
 Уџиџне заменице 127; Неодређене оџиџне и одричне заменице 127;
 Бројеви 129; Редни бројеви 129; Муџиџликаџивни бројеви. 131;
 Дисџрибуџивни бројеви 131; Неодређени бројеви 131; Разде-
 љени бројеви 131; Придеви 131; Ориџинални џридеви 133;

nune pašnavna 132; E pašnavna kerde katar e navna, sarnavna 132; E pašnavna kerde katar o participo 134; E pašnavna avralutne vicako 136; Komparacia e pašnavnango 138; E kernavna 142; Mandai pen i kernavnaki 142; Uladipen e kernavnango 144; Kernavnange klase 146; Klasa I 146; Klasa II 146; Klasa III 146; Klasa IV 148; Klasa V 148; Klasa VI 148; Klasa VII 148; Klasa VIII 150; Klasa IX 150; Klasa X 150; Klasa XI 150; Mažutimaske kernavna 150; I kernavni **sem/som** 158; I forma si 160; Mažutimaski kernavni **kamav** 168; Modaliske kernavna 170; Imperfekato 174; Irimaske kernavna 182; E forme i kernavniske 184; Infinitnune forme 184; Finitnune forme 186; Aktivo, maškarutni forma thaj pasivo 188; O medijumo 190; O Pasivo 192; Kernavnange vaxtura 192; Prezento 194; Temporaliske forme 196; Paradigme e prezentoske 198; Preterito 210; Perfekato 216; O pasivo 220; Pluskvamperfekato 222; Aoristo 224; Futur 226; Duj paradigmake misala e rromane kernavnango 228; Kernavniske darrina 228; I kernavni KR- 228; Paruvipen e elementarnune kernavnisko KR- 230; E kauzativura 234; O aoristo 236; I maškaruni forma 236; E kauzativura 242; O Kauzativo 244; Aktivo 246; Imperfekato 246; Preterito 246; Pluskvamperfekato 246; Aoristo 246; Imperativo 248; Optativo 248; Prekativo 248; Injunktivo 248; Gerundivo 248; Medijumo 248; O kauzativo 262; E kernavna formenca vaš muršikano thajdžuvlikano ling 262; E modusura 268; Imperativo 270; O konjunktivo 272; O participo 276; O gerundivo 280; E paškernavna 280; E prepozicie 282; E phandina 284; E lavura (e partikule) 286; E interjekcie 286;

SINTAKSA288

Sintaksa 290; Tradicionaluno uladipen e vakarorango 292; Tradicionaluno uladipen e vakarorango an puraneindiake čhiba 294; I Biumblavde vakarora 294; II Pherdomaske vakarora 294; III Poloćine ja umblavde vakarora 310; Parataksa thaj hipotaksa an rromano 296; Objekato thaj negativimaske 308; Katar i struktura e rromane kazusoske sistemaske 326; Misala trebutnimaske kazusongo thaj lenge mandaipeña 342

TEKSTGRAMATIKA354

Literatura359

Придеви изведени од именица, заменица 133; *Придеви настјали од њарџишиџа* 135; *Придеви сџраноџ њорекла* 137; *Поређење њридева* 139; *Глаголи* 143; *Значење џлаџола* 143; *Подела џлаџола* 145; *Класе глагола* 147; *Класа I* 147; *Класа II* 147; *Класа III* 147; *Класа IV* 149; *Класа V* 149; *Класа VI* 149; *Класа VII* 149; *Класа VIII* 151; *Класа IX* 151; *Класа X* 151.; *Класа XI* 151; *Помоћни глаголи* 154; *Модални глаголи* 171; *Имџерфекаџ* 175; *Повратни глаголи* 183; *Облици глагола* 185; *Инфиниџне форме* 185; *Финиџне форме* 187; *Актив, средњи облик и пасив* 189; *Медиџум* 191; *Пасив* 193; *Глаголска времена* 193; *Презент* 195; *Темџорални облици* 197; *Парадиџма њрезениџа* 199; *Претерит.* 211; *Перфекаџ* 217; *Пасив* 221; *Плусквамџерфекаџ* 223; *Аорисџ* 225; *Фуџур* 227; *Два парадигматична примера ромских глагола* 229; *Глаџолски корени* 229; *Глаџол KR-* 229; *Промена елементарног глагола KR-* 231; *Каузативи* 235; *Аорист* 237; *Средњи облик* 237; *Каузитиви* 243; *Каузитиви* 245; *Актив* 247; *Имџерфекаџ* 247; *Оџџаџив* 249; *Прекаџив* 249; *Инџункџив* 249; *Герунџив* 249; *Медиџум* 249; *Каузаџив* 251; *Глаголи с облицима за мушки и женски род.* 263; *Модуси* 269; *Императив* 271; *Конџуктив* 273; *Партицип* 277; *Герунџив* 281; *Прилози* 281; *Предлози* 283; *Везници* 285; *Речце (партикуле)* 287; *Узвици* 287;

СИНТАКСА 289

Синтакса 291; *Традиционална подела реченица* 293; *Традиционална подела реченица у; староиндиџским језицима* 295; *I независне реченице* 295; *II Допунске реченице* 295; *III Споредне или зависне реченице* 295; *Паратакса и хипотакса у ромском* 297; *Објекат и одредбе* 309; *О структури ромског падежног система* 327; *Примери и употребе падежа и њихових значења* 343

ТЕКСТГРАМАТИКА 355